

© Pia Grimbühler

INTERVIU

„Oriunde aş merge, am o viață cu accent“

Cătălin Dorian Florescu

Timișorean de origine, Cătălin Dorian Florescu a emigrat, împreună cu părinții, în Elveția, în anul 1982. Trăiește la Zürich unde, după ce și-a luat licența în psihologie, s-a lansat într-o carieră de romancier de limbă germană, cele patru romane ale sale, publicate din 2001 și pînă acum, aducîndu-i numeroase premii literare și traduceri în mai multe limbi. Zaira, cel mai recent roman al său, tradus de curînd în limba română, se inspiră din povestea reală a unei păpușărese din Timișoara anilor '60, care, fugită din țară în timpul Primăverii de la Praga, a emigrat în State. Publicații germane, precum Die Presse, Die Welt sau Spiegel Online, au dedicat cărții cronici entuziaste, numînd-o „un roman impunător“, „un roman monumental“ sau „o remarcabilă mărturie a peisajului literar din Europa Centrală“.

Toate cele patru romane ale tale publicate în limba germană au subiect românesc; ce înseamnă mai exact acest lucru?

Înseamnă că o mare parte din mine a rămas acasă, înseamnă că am România în sînge, înseamnă că părțile românești din mine au mai multă substanță decît celelalte. Poate că acesta e un semnal că România este încă un „acasă“ puternic în inima mea. De altfel, munca de documentare e minimă atunci cînd e vorba să scriu ceva românesc.

Apoi, mai e vorba și de o necesitate artistică. Aș fi bucuros să găsesc altundeva povești atît de puternice precum cele românești. Sînt un scriitor europeanizat: poveștile care mi se dau vin de aici și n-am o problemă să le scriu acolo. De altfel, definiția mea de autor include particula „și“: scriitor european de limbă germană, care s-a născut și a trăit în Timișoara și care acum trăiește în Elveția. Dacă discutăm în termeni de centrul Europei *vs* marginile Imperiului, poveștile au mai rămas prin curțile interioa-

■ Cătălin Dorian Florescu

(n. 1967, Timișoara) a părăsit România în 1982 și s-a stabilit la Zürich, unde a studiat psihologia. A lucrat șase ani, între 1995-2001, ca psihoterapeut în domeniul reabilitării persoanelor toxicodependente. Romanul *Wunderzeit* (*Vremea minunilor*, traducere de Adriana Rotaru, prefată de Mircea Mihăieș, Editura Polirom, 2005), publicat la Editura Pendo din München-Zürich în 2001, a primit, printre altele, distincția Cartea de Limba Germană a anului, din partea Fundației Elvețiene Schiller, Premiul „Un an plătit de viață”, din partea orașului Zürich, Premiul „Chamisso” al Academiei din Bayern pe anul 2002 și Premiul „Anna Seghers” pe 2003. Au urmat povestiri publicate în diferite antologii, precum și romanele *Der kurze Weg nach Hause* (Premiul „Anna Seghers” pe 2003, Editura Pendo, Zürich, 2002; *Drumul scurt spre casă*, traducere de Mariana Bărbulescu, prefată de Marius Chivu, Editura Polirom, 2006), *Der blinde Masseur* (Editura Pendo, München-Zürich, 2006; *Masseurul orb*, traducere de Mariana Bărbulescu, prefată de Robert Șerban, Editura Polirom, 2007) și *Zaira* (traducere de Mariana Bărbulescu, Editura Polirom, 2010).

re, pe la periferii, dar au murit povestitorii. Societatea vestică s-a specializat în prestările de servicii, iar cultura oralității a dispărut. Încerc să compensez, prin originea, sensibilitatea și talentul meu, acest aspect.

De ce cauți povești, de ce nu le inventezi?

În primele mele patru cărți prioritatea era alta. Noul meu roman este însă ficțiune pură. A fost în logica dezvoltării proprii să mă învîrt mai întâi în jurul meu. E important, ca autor, să faci asta, atîta timp cît nu rămîi autist. Să începi cu tine, dar apoi să ieși în lume. O carte e un dialog, o încercare de comunicare la alt nivel. Văd scrisul meu ca o vorbire subliminală, de aceea încerc să creez în scris aceeași densitate ca în actul vorbirii. Încerc să evit timpul mort.

Am început cu un roman biografic, dar de la roman la roman m-am despărțit de biografia explicită. *Masseurul orb* a fost o carte în care o poveste a mea se împletea cu una externă. Întors la Zürich, după ce am aflat povestea maseurului orb, m-am întrebat care ar fi rolul meu în această poveste, cum mă raportează eu la ea. Dacă nu răspunzi bine la astfel de întrebări, riști să treci la milimetru pe lângă poveste. Trebuie să simți dialogul tău cu povestea respectivă, altfel vei rata romanul. Iar răspunsul meu a fost că nu voiam să scriu un roman exotic din Carpați, habar nu am ce înseamnă să fiu orb, și asta oricum nu era prioritatea mea. Așa că am inventat un personaj, un *alter-ego*, care se întoarce acasă și îl cunoaște pe maseur. În *Zaira* am făcut un pas întreg în afara biografiei, romanul acesta deja nu mai are legătură cu mine.

Cum ajung poveștile acestea la tine: ți se dau, le cauți, le găsești întâmplător?

Le caut, dar nu încrîncenat. Sînt convins că există o responsabilitate a găsirii propriei povești. Scrisul începe cu mult înainte de a scrie tu prima frază, începe cu personalitatea ta, însă adevăratul contact cu lumea este întotdeauna aici și acum. Ca scriitor sînt convins că, atunci cînd lucrez la opera de artă, lucrez, de fapt, la mine și la relația mea cu lumea. Îmi mobilizez toate simțurile: merg prin țară, ascult oamenii, miros orașul (apropo, în Elveția orașele nu au miros), văd lumina... Am curiozitatea de a întreba, sînt curios cum funcționează lumea. Toate

acestea depind de cum sînt eu ancorat în prezent. Nu mi-am permis niciodată să nu fiu treaz. Așa că, atunci cînd aflu o poveste (cum a fost cea spusă de Robert Șerban despre un maseur orb care avea o bibliotecă de 30 de mii de cărți și care, timp de 40 de ani, făcea masajele contra titlului cărților) simt o vibrație. Nu caut poveștile, doar că nu trec pe lângă ele.

Nu ți-a fost teamă ca poveștile tale să nu fie prea românești?

Am multe temeri, dar nu și pe aceasta. Știu că există avantaje – există mereu un public interesat de povești aduse de departe –, dar știu că există și pericolul ca aceste povești să fie văzute ca fiind periferice, la propriu și la figurat. Eu însă m-am urmărit pe mine în aceste cărți.

„Sînt fie la mijloc, fie niciunde“

De ce te-ai urmărit?

Pentru că e o chestiune de identitate. Sînt de origine estică, dar scriu în germană și aparțin unei culturi mici în continuare – cultura elvețiană este, prin comparație cu cea germană, considerată minoră. Noi, elvețienii, ne uităm mereu dincolo, la germani. Știu acest lucru, uneori mă și doare. Apoi, întotdeauna cînd e vorba de mine se amintește de migrație, sînt pus să vorbesc despre migrație, uneori sînt prezentat elvețienilor drept un imigrant de succes, și atunci primul lucru pe care-l spun e că sînt un intelectual care de 30 de ani trăiește în țara lor, nu sînt un exotic, un fel de pasăre rară, ca și cum nimic din mine n-ar avea de-a face cu ei. De fapt, totul are de-a face cu noi toți.

Ce înseamnă partea elvețiană din tine?

Punctualitatea, gîndirea logică, neasociativă, felul în care socializez, modul în care relaționez cu oamenii, toate acestea sînt cu totul vestice. Însă oriunde aș merge, am o viață cu accent, accentul denotă peste tot că sînt un altul. Prin nume rămîn mereu un altul, dar acesta sînt și nu pot fi altfel.

Percepția lor e însă legitimă de vreme ce cărțile tale vorbesc despre migrație, iar tema ta predominantă este călătoria: plecarea, trecerea graniței, dezrădăcinarea, exilul...

E adevărat, acestui clișeu i-am adăugat și eu câte ceva scriind despre alte locuri decât cele în care trăiesc. Dar nici Herta Müller n-a scris încă un roman al Berlinului, deși trăiește acolo de 20 de ani. Mai toți scriitorii imigranți cumva tot de acasă își scriu cărțile. Din fericire, oamenii sînt interesați să le citească pentru că aceste cărți îi oglindesc, de fapt, pe ei și societatea lor.

Ești poliglot, vorbești cinci limbi străine, a existat un moment în care te-ai întrebat în ce limbă vei fi scriitor?

Nu m-am întrebat și nu am ales: germana m-a ales ea. Știu că sună cochec, dar așa este. Ajungînd la 15 ani în Elveția, o țară cu dialect, iar limba română rămînînd acasă, riscam să devin mut. Dacă alegeam dialectul elvețian – îmi dau seama acum –, mi-aș fi ratat posibilitățile de a deveni scriitor. La 15 ani însă nu știam că voi deveni scriitor, știam doar că vreau să mă arăt, să ies în lume. Și am învățat germana. Dar n-a fost propriu-zis o decizie, nu mi-am pus întrebarea în ce limbă să scriu, germana m-a luat în cultura ei precum curgerea unui afluent. Trei ani mai târziu am început să scriu primele texte în germană.

Apoi, contactul meu puternic cu lumea se realizează prin limba germană. Dacă aș fi vorbit dialectul elvețian, aș fi avut prieteni nemți și aș fi stat într-o cafenea scriind, într-un sentimentalism schizofrenic, într-o română vorbită pînă la 15 ani, toate acestea mi-ar fi diminuat contactul cu lumea. Prezentul meu e german. Dacă aș veni în România, prezentul meu ar fi altul și, în câțiva ani, aș scrie în românește.

Revenînd la tema călătoriei, să-l iau ca exemplu pe eroul lui Homer: Ulise călătorește îndelung pentru a se întoarce acasă, dar uneori avem impresia că întîrzie voit și apoi, odată întors acasă, oricum pleacă din nou. Aceeași senzație o am și citînd romanele tale: personajele se întorc în locuri unde nu le așteaptă, de fapt, nimic, și atunci se întorc o dată în plus în exilul lor relativ... Ca și cum întoarcerea – călătoria – e mai importantă decât destinația.

În romanele mele, în *Drumul scurt spre casă* și în *Zaira*, întoarcerea e deopotrivă un sfîrșit și un nou început. Experiența migrației m-a

pus departe de orice naționalisme. Pe mine nu mă poate lua nimeni cu astfel de cuvinte și teorii. Pentru mine nu există separări, numai apropieri...

Ubi bene, ibi patria?

Nu, patria poate fi și acolo unde suferi de patrie. Suferința e un lucru important pentru mine: mă face să mă simt în viață. Nici Elveția, nici România nu sînt patriile mele exclusive pentru că în fiecare îmi lipsește cealaltă jumătate. Primii 15 ani trăiți în România sînt importanți pentru formarea senzorială, pentru deprinderea densității limbii... Asta mă desparte pentru totdeauna de elvețieni. De români mă desparte cotidianul, dar nu la nivel culinar nostalgic – să zicem –, ci acea realitate în care creezi ceva și unde riști să eșuezi. Această experiență de a trăi și a crea și a înfrunta greul alături de ceilalți ca și tine e parte integrantă din sentimentul de „acasă”. Or, acest sentiment nu-l am față de români pentru că, atunci cînd mă întorc acasă, plec repede înapoi. Sînt fie la mijloc, fie niciunde.

Cătălin Dorian Florescu semnează, de asemenea, eseuri și articole în diferite publicații elvețiene și austriece. A fost desemnat scriitorul orașului Dresda în 2008 și scriitorul orașului Erfurt în 2010. Romanele sale au fost sau urmează să fie traduse în franceză, spaniolă, italiană, olandeză, slovenă și lituaniană.

Am mai remarcat în cărțile tale multietnicitatea, dar niciodată conflictuală...

Există, totuși, o scenă în *Zaira* când Zsuzsa și Josef se laudă că „domnul Hitler“ e austriac, iar Zaira spune că războiul i-a făcut în acea după-amiază să-și descopere originile.

Dacă aș trăi în Germania, unde există ghetourile imigranților și unde culturile interacționează mai puternic, poate că ar exista și în cărțile mele mai mult conflict interetnic...

În Elveția tocmai ați votat împotriva construirii minareturilor...

Da, însă e prea devreme să vorbim de conflict. Poate că va deveni o temă, cine știe! Woody Allen spunea că drama e comedie plus timp. În ciuda acestui vot politic urât, Elveția rămîne însă o țară omogenă. Oricum, acum în Elveția cea mai mare imigrație este cea germană. Xenofobia este îndreptată mai degrabă împotriva nemților, care caută aici o calitate a vieții superioară, decît împotriva bulgarilor, românii sau arabilor. Se vorbește de criminalitate juvenilă în rîndul imigrației, dar eu nu am vibrat încă la această temă. Politic însă, în eseurile pe care le public în presa de limbă germană, m-am raportat și la această realitate. Deocamdată nu și în roman.

„Scrisul, un cadou născut din neșansă“

În ce măsură se datorează decizia ta de a scrie literatură și bolii?

Nu decisiv, dar e adevărat că tot ceea ce sînt s-a creat în raport cu boala mea. Tot acest mod de a vedea lumea, de a fi conștient, dorința de a intra în lume și a-l ajunge pe celălalt, dorința de a nu fi mut, de a avea un limbaj, de a mă exprima bine, de a avea curajul unei integrări, toate acestea vin și dinspre boală. Povestitorul din mine însă e genuin. Am descoperit de mic că îmi place să ademenesc lumea și să povestesc. Dar e-adevărat că nici n-am avut prea multe opțiuni. Mi-ar fi plăcut să devin saxofonist, să merg pe bicicletă în jurul lacului Zürich... Mi-a fost mai ușor să-mi găsesc vocația pentru că multe s-au exclus de la sine. Cine are toate posibilitățile vieții își descoperă mai greu adevăratul talent.

Într-un anume fel, pentru mine scrisul a fost un cadou născut din neșansă, am descoperit că a sta în scaun și a scrie reprezintă cel mai bun mod de a călători.

Scrisul răscumpără, compensează?

Dacă scrisul ar compensa, aș face permanent autoterapie, dar continui să cred că dorința de a povesti e genuină, iar scrisul, acel ceva natural ce îl leagă pe oricare scriitor de strămoșii noștri care odată povesteau pentru a descoperi sensul vieții. Nu mă simt mai bine, nici mai rău scriind.

Te revendici ca povestitor de la cineva din familie?

Bunicul din partea mamei, care a orbit pe la 30 de ani, era antropozof. L-am cunoscut puțin, dar el scria și toți din familie îmi spun că de la el provine această tentație a scrisului. Scria sonete (cred că s-au păstrat pe undeva), iar bunica îi bătea la mașină sonetele. Clămpănitul gîndurilor lui era însoțit de clămpănitul brațelor mașinii de scris...

Ai avut un bunic orb, dar ai scris povestea unui orb străin?

Bunicul a murit prea devreme pentru a avea vreo influență asupra mea. Fiind și antropozof, mama m-a ținut departe de ideile lui ciudate. (*Ride.*) Aveam doar șase ani la moartea lui.

Am observat că în romanele tale bărbații beau destul de mult...

(*Ride.*) E-adevărat. Eu nu beau mai deloc. Probabil că, în scris, compensez ceva ce eu nu fac; probabil că am o anumită simpatie față de bărbații care își îneacă necazul în alcool (atîta timp cît rămîn în roman, căci știm cu toții foarte bine cît rău pot face aceste persoane în realitate...). Am avut un unchi care a murit din cauza băuturii, apare în *Drumul scurt spre casă*.

O altă temă recurentă a literaturii tale este iluzia visului american?

Încep printr-o paranteză: adevărata Zaira, pe care am întîlnit-o în Washington acum 4-5 ani, chiar era nefericită. Altfel, sînt foarte sceptic cînd e vorba de paradisuri terestre. Am fost în State de nenumărate ori și știu că poate fi iadul pe pămînt, pentru mulți chiar este. America din filme e o legendă.

Dar eu sînt un european, îmi plac distanțele

mici, îmi place să merg pe jos, să traversez strada ca să ajung la cafenea, îmi place să mă întâlnesc la colțul străzii cu un prieten... Îmi plac dimensiunile europene făcute după om. Pustiitatea americană e impunătoare, iar orașele, copleșitoare. Nu sînt un inamic al Americii, știu prea bine tot ce a făcut pentru Europa și cît îi datorăm cu toții. Dar am fost la New York, orașul lui *Taxi Driver*, și am privit acei zgîrie-nori ca pe niște pietre mortuare... Probabil și din motiv de 9/11. Oricum orașul te zdrobește cu adevărat prin dimensiuni...

Dar New York-ul nu este doar orașul lui Taxi Driver, ci și orașul filmelor lui Woody Allen, că tot l-ai evocat...

Și al multor altora, de acord. Simt însă că în America solitudinea poate fi mai mare decît în Europa. Critic și America politică, dar nu exclud că pot fi mai dur tocmai pentru că mi-e suficient de prietenă. Încrederea în roman i-o datorez, în fond, Americii; aceluia principiu conform căruia „If you can, make it big!”

„Singurătatea casei mă împovărează“

La fiecare 2-3 ani trebuie să publici cîte un roman pentru a te întreține din scris. Tu însuși spunei undeva că încerci să nu devii dependent de succes, așa că te întreb nu dacă această situație te predispune la compromisul comercial, dar cum resimți presiunea de a ști că ai nevoie ca romanul tău să se vîndă?

După *Vremea minunilor*, carte spontană și naivă ca orice carte de debut, totul a devenit mai greu. Nu mai sînt inocent. Acum cunosc de zece ani piața, coborîșuri, urcușuri, căutări, disperări, temeri... Știu că în două luni romanul este deja vechi, se scoate din librării și se trimite înapoi la editură dacă nu s-a vîndut, cunosc și munca crîncenă de promovare a unei cărți, dar pentru mine formula vestică a cărții ca marfă nu a fost determinantă. Dacă ar fi așa, cititorii mei n-ar vedea în mine literatura autentică pe care o scriu.

Sînt fidel temelor mele – cărțile mele au un aer comun – și încerc să-mi cîștig publicul făcînd romanele bogate, adăugînd ceea ce cred

eu că e bogat. Poveștile mele rămîn românești, nu mă pot distanța de originile mele est-europene și nici nu încerc să scap de ele. România a fost o pată culturală necunoscută pînă de curînd în spațiul german. În afară de Herta Müller, nu se știa mai nimic. Apoi au apărut scriitorii și regizorii români, așa că acum cărțile mele au cîștigat un aer mai familiar.

Cbiar așa, citești literatură română?

Încă nu. Dar știu că Mircea Cărtărescu are o imagine foarte bună pe piața de carte germană, știu că Dan Lungu și Filip Florian au fost publicați la edituri bune, știu că peste tot în spațiul german s-au făcut festivaluri de filme românești și că s-au organizat lecturi cu scriitori români.

Filmele românești le-ai văzut?

Da, însă eu fiind un fellinian educat cu *Amarcord* și *8 1/2*, le găsesc cam austere, fără poezie, fără muzica mișcării. Teoria mea e că această estetică a neorealismului auster e însă singura posibilă după realismul comunist.

Ai primit cumva oferte de ecranizări din

țară după vreun roman de-al tău?

Cu Cătălin Mitulescu, pe care l-am întâlnit la Bologna, sînt în contact pentru o posibilă ecranizare a *Maseurului orb*.

În spațiul german ai primit cronici bune și câteva premii literare, dar ți se pare că ai trecut, ca scriitor, proba calității în România?

Voi simți pînă la sfîrșit că nu. Așa cum nici în Elveția nu mă simt sigur. Fiecare carte, fiecare lectură reprezintă o probă. Mi-am dorit mult ca *Zaira* să fie tradusă și promovată cum trebuie (iar Editura Polirom s-a ocupat cu profesionalism de publicarea ei), deși există o parte elvețiană în mine care tinde spre simplitate, care cere modestie și cumpătate, spre deosebire de cea românească care mă îndeamnă să ies în față, să mă impun. *(Rîde.)*

Îmi place faptul că scrii în cafenea; cum așa?

Nu exclud însă ca în timp să mă retrag din cafenele. Prima versiune a noului meu roman a fost scrisă în cafenea, iar acasă la computer l-am rescris total. Între cafenea și acasă s-a produs o mare schimbare și nu știu dacă voi continua să lucrez în această manieră. Am ales să scriu în cafenele pentru că singurătatea casei mă împovărează. La cafenea caut oamenii și zgomotul de fond...

Iată, tot despre o călătorie e vorba și aici...

(Rîde.) Da, pentru că în vacarm n-ai șansă să supraviețuiești decît dacă te concentrezi direct proporțional cu zgomotul din jur. Scrișul la cafenea e un exercițiu mental intens. Acasă, în liniște, concentrarea s-ar dilua.

Te recunosc chelnerițele?

Da, am întotdeauna o masă rezervată și mă întrebă mereu cum merge scrisul.

Te citești?

Nu. Patronul cafenelei mi-a cerut odată cărțile, a spus că vrea să le aibă, dar apoi nu mi-a vorbit niciodată de ele. *(Rîde.)*

Thomas Mann, James Joyce, Elias Canetti, toți au trăit și au scris la Zürich, orașul Cabaretului Voltaire... Cum te simți într-un oraș cu o asemenea tradiție literară?

(Rîde.) Mai liniștit și mai împăcat oricum decît acum cîțiva ani. Zürich e un oraș bogat, e plin de bănci și de cluburi, are o viață de noapte intensă, astfel că acum trei ani mă gîndeam să plec. Zürich e o mică cușcă pe care o cunosc prea bine și cred că fiecare om ar trebui să plece, la un moment dat, de acasă, să-și părăsească, măcar o dată în viață, liniștea și siguranța familiei, să plece în alte locuri pentru a se regăsi.

interviu realizat de Marius Chivu

